INGLIZ VA O‘ZBEK XALQ ERTAKLARIDA KVAZISIMVOLLARNING QO‘LLANILISHI

Azizova Nafisa Orifjon qizi
Termiz davlat universiteti o‘qituvchisi
azizovanafisa1002@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o‘zbek xalq ertaklarida kvazisimvollarning qo‘llanilishi, ularning lingvistik va lingvomadaniy xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari xalq ertaklarining madaniy mazmunini chuqurroq anglash va ikki xalq folkloridagi lingvomadaniy xususiyatlarni ochib berishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: kvazisimvol, xalq ertagi, ingliz folklori, o‘zbek folklori, lingvomadaniyatshunoslik, ramziy obraz, qiyosiy tahlil.

Annotation: This article presents a comparative analysis of the use of quasi-symbols in English and Uzbek folk tales, focusing on their linguistic and linguocultural features. The findings contribute to a deeper understanding of the cultural content of folk tales and reveal the linguocultural characteristics of English and Uzbek folklore.

Key words: quasi-symbol, folk tale, English folklore, Uzbek folklore, linguoculturology, symbolic imagery, comparative analysis.

Аннотация: В данной статье проводится сравнительный анализ использования квазисимволов в английских и узбекских народных сказках, рассматриваются их лингвистические и лингвокультурологические особенности. Результаты исследования способствуют более глубокому пониманию культурного содержания народных сказок и выявлению лингвокультурологических особенностей фольклора двух народов.

Ключевые слова: квазисимвол, народная сказка, английский фольклор, узбекский фольклор, лингвокультурология, символический образ, сравнительный анализ.

Kvazisimvol til va madaniyat o‘rtasidagi aloqalarni tushunishda muhim vosita hisoblanadi. U orqali xalqning qadriyatlari, dunyoqarashi va tarixiy tajribasi til birliklarida qanday ifodalanishini o‘rganish mumkin. Kvazisimvol oddiy so‘zdan farqli ravishda, muayyan madaniyatda chuqurroq, ramziy va ko‘p qatlamli ma’nolarni ifodalovchi til birligidir. Bu tushuncha til, tafakkur va madaniyat o‘rtasidagi munosabatlarni o‘rganishda muhim ahamiyatga ega.

Til va madaniyat o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganilar ekan, til birliklarini madaniy belgi sifatida foydalanish yuzaga keladi. Har bir xalqning madaniy birliklari tarkibiga o‘sha xalqning madaniy mezoni, ramzlari, xulq-atvor namunasi, madaniy o‘lchovlari kiritiladi. Kvazisimvol, kvazietalon, kvazio‘lchov kabi madaniy birliklar V.N. Teliya, M.L. Kovshova, D.B. Gudkov, V.V. Krasnix, G.V. Tokarev[1] kabi olimlarning tadqiqotlarida keng yoritilgan.

Xalq ertaklari har bir millatning tarixiy xotirasi, dunyoqarashi, axloqiy me’yorlari va madaniy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim folklor janridir. Ertaklarda voqealar va qahramonlar bilan bir qatorda, muayyan g‘oyalarni ifodalovchi predmetlar, tabiat hodisalari, obrazlar va ramziy birliklar ham muhim o‘rin egallaydi. Bunday birliklarni lingvomadaniy jihatdan o‘rganish orqali xalqning borliqni idrok etishi va qadriyatlarga munosabatini aniqlash mumkin.

Ingliz va o‘zbek xalq ertaklarida yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, jasorat va qo‘rqoqlik, donolik va nodonlik kabi tushunchalar turli obrazlar orqali ifodalanadi. Masalan, sehrli buyumlar qahramonning imkoniyatlarini, yo‘l obrazi hayotiy sinovlarni, daraxt esa ayrim ertaklarda o‘sish, o‘zgarish yoki boshqa olam bilan bog‘liqlikni anglatishi mumkin. Ingliz va o‘zbek folkloridagi ramziy

1 Телия В. Н. Русская фразеология: семантико-прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 284 с.; Ковшова М. Л., Гудков Д. Б. Словарь лингвокультурологических терминов. – М.: Гнозис, 2017. – 192 с.; Красных В. В. Культура, культурная память и лингвокультура: их основные функции и роль в культурной идентификации // Вестник ЦМО МГУ. Культурология. – М., 2012. – № 3. – С.67–74.; Tokarev G. V. Pragmatics of Quasi-Symbol // Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2. Yazykoznanie. – Volgograd, 2021. – Vol. 20, № 3. – P.142-150.

obrazlarni qiyosiy o‘rganish bo‘yicha tadqiqotlar mavjud. Xususan, Solihabonu Tilavoldiyeva va Shodiya Ismoilovaning 2025-yilda chop etilgan maqolasida ingliz xalq ertagi “Jack and the Beanstalk” hamda o‘zbek xalq ertagi “Rustamxon” obrazlari qiyosiy tahlil qilingan2.

Ingliz xalq ertaklarida tabiat hodisalari, sehrli buyumlar, hayvonlar va fantastik mavjudotlar muhim obrazlar sifatida namoyon bo‘ladi. Xususan, “Jack and the beanstalk” ertagidagi ulkan *loviya poyasi* qahramonning kundalik hayotidan noma’lum va xavfli makonga o‘tishini ta’minlaydi. U *yangi imkoniyatlar, noma’lum olamga intilish, hayotiy sinovlar xavf va mukofot o‘rtasidagi munosabat* kabi ma’nolar bilan bog‘liq holda talqin qilinishi mumkin. Loviya poyasi qahramonning oddiy hayot chegarasidan chiqib, yangi tajribaga ega bo‘lishini ifodalovchi obraz sifatida talqin qilinadi. Uning mazmuni faqat o‘simlikning tashqi xususiyatlari bilan cheklanmaydi, balki ertak syujetidagi vazifasi bilan belgilanadi.

“The Three Little Pigs” nomli uch cho‘chqacha haqidagi ingliz ertagida *uylar* qahramonlarning mehnati, tayyorgarligi va xavfdan himoyalanish imkoniyatlari bilan bog‘liq. *Uy obrazi xavfsizlik, mehnat natijasi, mas’uliyat, qiyinchiliklarga tayyorlik* ma’nolarini ifodalaydi. Bu ertakda uylarning turlicha qurilishi qahramonlarning qarorlari va ularning oqibatlarini ko‘rsatishga xizmat qiladi.

O‘zbek xalq ertaklarida sehrli buyumlar, hayvonlar, tabiat obrazlari va qahramonlarning safarlari muhim o‘rin egallaydi. Ushbu obrazlarda xalqning axloqiy qarashlari, oilaviy munosabatlari, adolat haqidagi tasavvurlari va ezgulikka bo‘lgan intilishi ifodalanishi mumkin. Xususan, “Zumrad va Qimmat” ertagidagi ikki qahramonning xatti-harakatlari va boshidan kechirgan voqealari orqali mehnatsevarlik, mehribonlik, ochko‘zlik va adolatsizlik kabi tushunchalar qarama-qarshi qo‘yiladi.

2 Tilavoldiyeva S., Ismoilova Sh. A Comparative Depiction of Figurative Images in English and Uzbek Literary Works // Yosh olimlar. – 2025. – T. 3, № 19. – C. 119-123. – DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15583737.

Qahramonlar obrazini quyidagi jihatlardan tahlil qilish mumkin:

Zumrad obrazi - *mehribonlik, sabr-toqat va mehnatsevarlik bilan bog‘liq*.

Qimmat obrazi - *ertakning ko‘p tarqalgan variantlarida xudbinlik va dangasalik* bilan bog‘liq salbiy xususiyatlarni ifodalaydi.

Bu obrazlar orqali ertakning axloqiy g‘oyasi ochib beriladi.

“Ur to‘qmoq” ertagida esa sehrli to‘qmoq voqealar rivojida muhim vazifa bajaradi. To‘qmoqning ramziy mazmunini *adolatni tiklash, yomonlikka qarshi kurashish, jabrlangan kishining haqini qaytarish, yaxshilik va yomonlik o‘rtasidagi qarama-qarshilik* kabi jihatlardan o‘rganish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o‘zbek xalq ertaklarida kvazisimvollar xalqning milliy qadriyatlari, dunyoqarashi va madaniy xususiyatlarini ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Ular ertaklarning mazmunini boyitib, qahramonlarning xatti-harakatlari va asarning g‘oyaviy mazmunini ochib berishga xizmat qiladi. Har ikki xalq ertaklarida o‘xshash ramziy obrazlar uchrasa-da, ularning mazmuni va talqini milliy-madaniy xususiyatlarga ko‘ra farqlanishi mumkin. Shu bois kvazisimvollarni qiyosiy o‘rganish ingliz va o‘zbek folklorining o‘ziga xos jihatlarini chuqurroq anglashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Телия В. Н. Русская фразеология: семантико-прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 284 с.

2. Ковшова М. Л., Гудков Д. Б. Словарь лингвокультурологических терминов. – М. : Гнозис, 2017. – 192 с.

3. Красных В. В. Культура, культурная память и лингвокультура: их основные функции и роль в культурной идентификации // Вестник ЦМО МГУ. Культурология. – М., 2012. - №3. – С. 67-74.

4. Tokarev G.V. Pragmatics of Quasi-Symbol // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2. Языкознание. – Волгоград, 2021. – Т. 20, № 3. – С. 142-150. – DOI: https://doi.org/10.15688/jvolsu2.2021.3.12.

5. Tilavoldiyeva S., Ismoilova Sh. A Comparative Depiction of Figurative Images in English and Uzbek Literary Works // Yosh olimlar. – 2025. – T. 3, № 19. – C. 119-123. – DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15583737.

6. Javlieva S. Folk Tales and Oral Traditions: A Comparative Study of Storytelling Techniques // Eurasian Journal of Academic Research. — 2024. — T. 4, № 5. — C. 70–72. — DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.11213098.

7. Azatova N. The Transformation of Linguocultural Themes in Translation: A Comparative Analysis of Uzbek and English Fairy Tales // Uzbekistan: Language and Culture. Linguistic. – 2025. – T. 1, №1. – C. 151-161. – URL:https://www.linguistics.tsuull.uz/index.php/uzlangcult/article/view/240

8. Tokarev G. V., Cherneva N. On the Features of a Quasi-Symbol // Чуждоезиково обучение. – 2020. – T. 47, №5. – C. 508-519. – URL:https://journals.azbuki.bg/en/foreignlanguages/k-voprosu-o-priznakax-kvazisimvola/view